

Sygn. akt I UK 448/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 15 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę pomostową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 stycznia 2013 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 stycznia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 lipca 2011 r. Sąd Okręgowy w K., Wydział VIII Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie A. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 lutego 2011 r., którą odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury pomostowej wobec nie wykazania, iż wykonywał on pracę w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r., Nr 237, poz. 1656 ze zm.). Sąd ustalił, że A. M., ur. 16 stycznia 1951 r., udowodnił łącznie 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w dniu 3 stycznia 2011 r. złożył do organu rentowego wnioski o emeryturę pomostową - podając, że rozwiązał stosunek pracy. Wnioskodawca będąc w okresie od 11 listopada 1985 r. do 28 stycznia 1999 r. i od 17 grudnia 1999 r. do 31 stycznia 2005 r. pracownikiem w Cementowni [...] kierował pracą 50 pracowników utrzymania ruchu zakładu na wszystkich wydziałach cementowni. Dozorował m.in. pracę palaczy suszarni węgla, młynarzy węgla, młynarzy surowców mineralnych, młynarzy cementu, palaczy suszarni żużla, operatorów pompiera i operatorów zespołu przenośnika. Pracę tę wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, przy czym wynosiła ona łącznie do końca 1998 r. 13 lat 1 miesiąc i 48 dni. Pracę w szczególnych warunkach wnioskodawca wykonywał także w pełnym wymiarze czasu pracy od dnia 10 sierpnia 2009 r. do 9 września 2009 r. (1 miesiąc) na stanowisku pracownika działu chemicznego w Zakładach G. S.A. W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji powołując się na treść art. 4 i 49 ustawy o emeryturach i rentach pomostowych wywiódł, że wnioskodawca na dzień 31 grudnia 1998 r. wykazał jedynie 13 lat 1 dzień okresu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 stycznia 2012 r., oddalił apelację A. M., podzielając pogląd Sądu I instancji i stwierdzając, że żądanie A. M. zaliczenia mu do wymaganego 15 - letniego okresu pracy w warunkach szczególnych także zatrudnienia w okresie od stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. nie znajduje uzasadnienia w powołanych przepisach, które wbrew twierdzeniom skarżącego wskazują na to, że intencją ustawodawcy jest, aby wliczeniu do wymaganego 15-

letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze podlegał wyłącznie okres pracy przed 1 stycznia 1999 r. i po dniu 31 grudnia 2008 r. Sąd Apelacyjny stwierdził, że punkty 5 i 6 art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.) dodatkowo precyzują wymóg stażu co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, którego warunku wnioskodawca nie spełnił. W takim stanie rzeczy sąd odwoławczy nie znalazł odstaw do uwzględnienia apelacji.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną A. M. w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił: „naruszenie prawa materialnego, a to art. 4 pkt 2, 5 i 6 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.), poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że zatrudnienie w warunkach szczególnych w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. nie może zostać zaliczone do wymaganego 15 - letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uprawniającego do ubiegania się o emeryturę pomostową, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu nie daje żadnych podstaw do nieuwzględniania lat 1999 - 2008 przy ustalaniu, czy doszło do spełnienia warunków nabycia prawa do emerytury pomostowej”. Mając na względzie podniesiony zarzut, wniósł o: „uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenie co do istoty sprawy, że A. M. przysługuje prawo do emerytury pomostowej na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych oraz zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych - albowiem skargę kasacyjną należy uznać za oczywiście zasadną, a skarżący podnosi zarzut naruszenia prawa materialnego; ewentualnie, w razie nie uznania skargi kasacyjnej za oczywiście uzasadnioną, uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie temu sądowi sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pełnomocnik A. M. uzasadnił tym, iż w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: „czy art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.) pozwala na zaliczenie do wymaganego okresu pracy w

szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze pracy w takich warunkach w latach 1999 – 2008” oraz tym, iż skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Oczywiście zasadności skargi kasacyjnej, w ocenie skarżącego, wyraża się w tym, że wbrew twierdzeniu Sądu Apelacyjnego już *prima facie* po pobieżnym zapoznaniu się z art. 4 ustawy pomostowej i przy dysponowaniu podstawową wiedzą prawniczą należy dojść do wniosku, że przepis ten wprowadza obligatoryjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby uzyskać prawo do emerytury pomostowej, lecz jednocześnie warunki te wymienia osobno w punktach, co pozwala na ich analizę po kolei i z osobna. Konstrukcja i wykładnia art. 4 ustawy pozwala na stwierdzenie, że uzasadniają stwierdzenie, że wszystkie wymienione w tym artykule warunki A. M. spełnił, co czyni skargę kasacyjną oczywiście zasadną. Żaden przepis ustawy nie stanowi jednoznacznie, że okresu od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. nie można wliczać do wymaganego 15 - letniego stażu pracy wskazanego w art. 4 pkt 2 ustawy pomostowej. W ocenie skarżącego brak takiej regulacji nie jest przypadkowy, lecz celowy. Nie ma bowiem żadnych racjonalnych przesłanek, i takich też nie znalazł ustawodawca, aby wykluczać *a priori* lata 1999 - 2008, w których świadczona była praca w szczególnym warunkach lub o szczególnym charakterze, jako podstawę lub część okresu wymaganego stażu pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Sąd Apelacyjny dokonał niewłaściwej wykładni art. 4 pkt 2, 5 i 6 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.), przez przyjęcie, że zatrudnienie w warunkach szczególnych w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. nie może zostać zaliczone do wymaganego 15 - letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, uprawniającego do ubiegania się o emeryturę pomostową.

Emerytury pomostowe zostały wprowadzone do systemu ubezpieczeń społecznych ustawą z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2009 r. Emerytury pomostowe, choć są

świadczeniami emerytalnymi, różnią się od "zwykłych" emerytur, wypłacanych na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS osobom, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny. Wśród najważniejszych odrębności należy wymienić: obniżony o co najmniej 5 lat wiek emerytalny w porównaniu do zwykłego wieku emerytalnego, dodatkowy wymóg stażu co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych); definicje tych prac zawarte są w art. 3 ust. 1-3 tej ustawy, a konkretne ich rodzaje (odpowiednio) - w załączniku nr 1 i 2 do ustawy; okresowość - emerytury pomostowe są wypłacane tylko w okresie przejściowym, do osiągnięcia przez uprawnionego powszechnego wieku emerytalnego (tj. 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn), kiedy to nabywa on prawo do zwykłej emerytury; wygasający charakter - warunkiem uzyskania emerytury pomostowej jest wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r.; osoby które podjęły pracę po tym dniu nie będą mogły skutecznie ubiegać się o emerytury pomostowe, mimo że w dniu wejścia w życie zaskarżonej ustawy niektóre z tych osób mogły już osiągnąć prawie 2/3 wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; odrębne źródło finansowania - środki na emerytury pomostowe nie pochodzą z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (a więc ze zwykłych składek na ubezpieczenie emerytalne), lecz z odrębnego Funduszu Emerytur Pomostowych, który w praktyce będzie zasilany w przeważającej części z dotacji celowej z budżetu państwa, a nie ze składek na ten fundusz (por. s. 39 uzasadnienia projektu ustawy, druk sejmowy nr 1070/VI kadencja, s. 39).

Zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do tego świadczenia przysługuje pracownikowi, który spełnił łącznie następujące warunki: 1. urodził się po 31 grudnia 1948 r.; 2. ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; 3. osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4. ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5 - 9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5. przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w

szczególным charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; 6. po 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych; 7. nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Ustawa o emeryturach pomostowych dopuściła odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6, wskazując w art. 49, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, spełniła warunki określone w art. 4 pkt 1- 5 i 7 i art. 5-12, a w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle wykładni językowej art. 4 i 49 ustawy jest więc legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po 1 stycznia 2009 r. W przypadku kiedy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu obecnie obowiązujących przepisów - art. 3 ust. 1 ustawy lub o szczególnym charakterze - art. 3 ust. 3 ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2012 r., II UK 164/11).

W ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszym składzie, z wykładni art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych wynika obowiązek zaliczania do okresów pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze także zatrudnienia w takich warunkach w okresie od 1 stycznia 1999 r.

do 31 grudnia 2008 r. Artykuł ten zawiera dodatkowe warunki, aby praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze była wykonywana przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz po dniu 31 grudnia 2008 r., jednak nie zakreśla ram czasowych odnośnie do stażu 15 lat pracy w tych warunkach. Ten okres 15 lat może więc dotyczyć całego okresu ubezpieczenia, jednak co najmniej jeden miesiąc musi przypadać przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz jeden miesiąc po dniu 31 grudnia 2008 r.

Także z art. 49 ustawy wynika, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje „również osobie, która po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, jeżeli spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12; oraz w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3”. Skoro więc nawet niewykonywanie pracy w pewnych wypadkach po dniu 31 grudnia 2008 r. może uprawniać do emerytury pomostowej, to tym bardziej do 15 – letniego stażu pracy w szczególnych warunkach można uwzględnić okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach przed tą datą.

Słusznie podnosi skarżący w skardze kasacyjnej, że gdyby ustawodawca zamierzał ograniczyć okresy zatrudnienia, które można wliczać do 15 - letniego stażu wymaganego dla uzyskania emerytury pomostowej, to w art. 4 pkt 2 ustawy pomostowej wskazałby, że okres 15 lat dotyczy tylko przedziałów czasowych określonych w art. 4 pkt 5 i 6 tej ustawy. Takie zastrzeżenie nie zostało jednak przez ustawodawcę poczynione. Treść art. 3 ustawy pomostowej, który definiując prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, jednocześnie wyraźnie wskazuje, że za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy - a więc przed 1 stycznia 2009 r. prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Również w tym przepisie nie ma żadnych wskazówek, które choćby pośrednio prowadziłyby do przekonania, że zamiarem ustawodawcy było wykluczenie lat 1999 - 2008 z wymaganego 15 - letniego stażu pracy, uwzględnianego przy ustalaniu warunków nabycia prawa do emerytury pomostowej. W ocenie Sądu Najwyższego treść art. 4 ustawy o

emeryturach pomostowych (punkty 5 i 6) wskazuje na stopniowe wygaszanie uprawnień do uzyskania emerytury pomostowej. Z tej właśnie przyczyny ustawodawca wprowadził wymóg stażu pracy przed 1 stycznia 1999 r. Celem tego unormowania było wyłączenie z przedmiotowego przywileju emerytalnego osób dopiero wchodzących na rynek pracy. Zamierzeniu ustawodawcy nie sprzeciwia się w żaden sposób uznanie, że dopuszczalne jest również doliczanie stażu pracy zatrudnienia z lat 1999 - 2008, gdy jednocześnie dany pracownik dysponuje stażem z okresu przed 1 stycznia 1999 r. Za przyjętą przez Sądy pierwszej i drugiej instancji interpretacją nie przemawia również wykładnia historyczna. Uzasadnienie rządowego projektu Ustawy o emeryturach pomostowych (druk sejmowy nr 1070 Sejmu VI Kadencji z dnia 2 października 2008 r.) w żadnym miejscu nie wskazuje, że celem ustawy jest wykluczenie zaliczania do wymaganego okresu 15 lat w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze stażu pracy uzyskanego w latach 1999 - 2008.

Powyższe konstatacje prowadzą do konkluzji, że wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany w wyniku niewłaściwej wykładni wymienionych wyżej przepisów, na skutek czego sprawa wymaga ponownego rozpoznania; w tym celu Sąd Najwyższy wyrokował na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.